

Za zadovoljevanje večine skupnostnih potreb narodu zadostuje lastna državna oblast. Za zadovoljevanje nekaterih širših potreb, ki niso kulturno specifične, stopajo narodi v medsebojno pogodbeno povezavo, v smislu katere nastajajo skupne večnarodne zveze in ustanove, katerih pristojnosti, sestava in poslovanje se razvijajo v pogodbeno določenih okvirih.

Ciril A. Zebot

slovenska DRŽAVA

FOR A FREE SLOVENIA

Novi družbeni in politični razvoj v Jugoslaviji se giblje v smeri naraščajočega pritiska za uveljavljanje izvirne suverenosti republik. Pritisk v tej smeri je zaradi izrazitih kulturnih posebnosti ter kričnega gospodarskega izkoriščanja in zaposlavljanja posebno močan in vztrajen v Sloveniji. Ta razvoj narekuje tudi Slovincem v svetu, da podprejo novo slovensko državno in demokratično uveljavljanje.

Ciril A. Zebot

UMRLI SO, DA BI MI ŽIVELI V SVOBODI
 Vetrinjsko polje v maju 1945 ... Sotor pri šotoru, reka ljudi, beguncev, ki so si rešili golo življenje pred rdečo, krvi lačne in žejne zverjo. Med njimi mladost, borbena, navdušena, nikdar premagana. Slovenska protikomunistična vojska. Strah komunistov, strah banditov in hostarjev, ki so tolikokrat bežali pred slovensko vojsko, ki je verjela, da Laž in ZLO ne more nikdar trajno zmagati. Verjeli so v Pravico, Resnico in v Svobodo za katero so se borili.

Pa je le zmagala Laž. Zmagalo je Nasilje s pomočjo takozvanih Velikih demokratov. Pozabljena je bila takozvana Atlantska listina. Verjeli so rdeči Zverji. Smatrali so jo za svojo zaveznico, one pa, ki so se borili za resnično svobodo in demokracijo, ki so tako sveto verjeli v zapadno demokracijo, so izdali in prepustili komunistični drhali, da se je zdvijala nad nedolžno krvjo. Vetrinje, tabor izdanega človeka...

Težko je bilo takrat verjeti, da je to sploh mogoče. Da je človek, zlasti slovenski, bil kaj takega zmožen. Pekel je vstal in se z vso besnostjo vrgel na izdano mladost. Teharje, Kočevski Rog, vsa nam neznana morišča so šla že v zgodovino. Slovenski narod je dobil svoje prve mučence... Padlo je zlato pšenično zrnje v plodno slovensko zemljo, da enkrat, kdaj, to ve le Bog, ki je to dopustil, vzklji in požene novo plodno klasje za slovensko bodočnost.

O tej Vetrinjski tragediji mnogo pišemo. Prav je tako, toda mnogo bolj bo, da iz te zgodovinske slovenske tragedije potegnemo tudi zaključke. Slovenska protikomunistična vojska se je borila za lepšo, pravičnejšo bodočnost slovenstva. Pravijo, da so bili jugoslovanska kraljeva vojska. Ne bo držalo. Bili so slovenska vojska, zamelek bodoče slovenske vojske v lastni slovenski državi. Ta mladina se je bila zato, da bi bil Slovincem na svoji zemlji svoj gospod. Prost tujega gospostva. Komunističnega, kraljevsko-balkanskega. To preradi pozabljamo. Ko se spominjamo teh slovenskih borcev, ko slavimo njihovo življenjsko žrtev, ne jokajmo, ne preklinjajmo, ampak naj gre naš pogled v bodočnost. In ta mora biti lepša, svetlejša, ožarjena s prelepim vzgledom slovenskih junakov-mučencev.

Slovenska državnost, ne le navidezna, vtesnjena v neko brezkoristno meglino jugoslovansko skupnost, ampak resnična slovenska država, popolnoma enakopravna z drugimi narodnostnimi državami. To mora biti naš cilj!

Ne obojajmo vsevpred. Glejmo tudi v mladem roku, ki danes v domovini dorašča pod izrednimi razmerami, nosilce bodočega slovenstva. Ni bistvo protikomunističnega boja v blatenju vseh, ki gledajo malo drugače, ne v obrekovanju Slovenske Cerkve in njenih pastirjev, ampak v blagodejni strpnosti, razumevanju. Ljubezni zblizuje in brati, najde most, ki je bil morda preje neviden. Obsojati komunistične znote, ki so napravile toliko zla v domovini in v svetu, je naša dolžnost. Toda biti moramo tudi dosledni v razumevanju, odpustajoči ljubezni. Na tej se bo gradila naša slovenska bodočnost in ne na slepem sovraštvu, ki odbija vse, kar pride od tam, kjer nam je nekoč tekla zibeljka. Ko bi naši ubiti bratje, ki spe nevdramno sanje v božji Ljubezni prišli med nas, bi nam marsikaj odsvetovali in marsikaj priporo-

XVI. KONVENCIJA SLOVENSKE ŽENSKÉ ZVEZE

Bil je lep slovenski dan za Chicago in za članstvo SZZ v naši slovenski naselbini in za številne delegatke iz vseh delov Amerike. Nedelja 20. maja je bil lep, sončen dan. Sončno nebo, pa je bilo sonce in veselje tudi v srcih vseh zavednih Slovincem, ki so bili prisotni velikemu sprevedu po Cermak Dr. in Wolcott Ave. v cerkev sv. Stefana. Na stotine članic, mnoge v slovenskih narodnih nošah, katerim se je pridružila tudi slovenska mladež. Številne zastave organizacij, na čelu pa kadetke Mary Prislant iz Shelbyyana, Wisc. Cerkev je bil polna kakor za velike praznike, okrašena s krasnimi rdečimi nageljni.

Vse je dihalo pristni slovenski duh. Prekrasno petje polnoštevinske cerkvenega pevskega zbora pod vodstvom g. Janka Arka in ob spremljavi dr. Alfred Fishingerja. Zbor se je tudi tokrat izredno potrudil. Somaševali so 4 duhovniki. Glavni maševalec je bil domači župnik p. Tomaž. Somaševali so: p. Blaž Chemažar, ki je bral berila in evangelij v slovensčini, p. dr. Kalist Langerholz, ki je imel globoka zasnovano pridigo. On je tudi zastopal vice-

postularja za Slomškovo beatifikacijo. Marquetskega škofa je zastopal postulator za Baragovo zadevo Fr. Wolf. Tudi on zna brati slovenski, to se je naučil ob branju spisov svetniškega Baraga. To je njegovo lastno priznanje. Članstvo ki se je udeležilo te slovenske svetdaritve v slovenskem jeziku, je bilo navdušeno in bo gotovo to navdušenje prineslo na svoje domove širom Amerike. Marsikdo je menda prvič slišal svetomašo v domačem slovenskem jeziku.

Po maši je bilo v veliki svetostefanski dvorani kosilo, ki ga je pripravila podružnica št. 2. Slov. ženske zveze. Zvečer je bila v dvorani Bismark hotela večerja z lepim programom. Nastopil je pevski zbor Slov. ženske Zveze iz Clevelanda pod vodstvom ing. Frančka Gorenška ter spremljavi gđc. Metke Gorenšek. Navdušeno je bil pozdravljen tudi zbor učencev Slomškove slovenske sobotne šole v narodnih nošah, ki je zapel vrsto slovenskih pesmi. Zbor, kakih 40 fantov in deklic, vodi g. Fanika Humar, glavna tajnica SZZ. Slavnostni govor je imel dr. Jože Bernik.

IZ PAVLIHE" ...

Lista za pametne Slovence
 ...Slovenski jedilnik 1973: ...Za goljufe svinjina, za previdne teletina brez kosti, za druge pa kurji zelodci!

Nesramno je, da pisatelje ne ocenjujejo po tem, kako govorijo, ampak po tem, kako pišejo.

Gledam jih, kako drviyo na delo, na delovnem mestu pa spijo. Tihe vode rade funkcijo odneso.

Ne prepričaj se okoli oslove sence, lahko je po naključju tvoja. Kdor preveč seje, malo žanje.

Vsak konec ni začetek boljšega.

Kdor visoko leta, je iz zavoda za cene.

Zivljenje je mesar, ki ne mara svinjskih glav. Zakon je takšna reč, da krajša življenje posameznikom — podaljša pa življenje človeštvu. Čeprav mnogokrat zgrešijo, lovci vendarle ne sodijo v kulturo!

Ni boja generacij, so le generacije, ki se boje!

Včasih bi bilo dobro tudi smetano naše družbe dati malo na led!

Uspela integracija: en direktor zna brati, drugi pa pisati!

Najboljše opaziš dvig standarda — pri sosedu!

Vsak človek je v sebi dober: slabo želi le drugim!

Ce kdo neprestano sedi v hladu, še ne pomeni, da se ne more pokvariti.

Stabilizacija ni tako preprosta reč — zanjo je treba celo nekaj napraviti.

Slaba pamet ima za oklep zamet.

Zamrznjeni osebni dohodki pridejo prav ljudem v toplih krajih.

Upam, da se nismo dobro razumeli.

Obdavičimo napake. Bomo vsaj imeli kaj od njih.

Ce temelji popuščajo, se najkraj tresejo — vrhovi!

Prijateljja spoznaš v nesreči, ko ves dan čakaš na zdravnika.

Nekateri marksistično izobraženi tovariži so v svojih ocenah popolni idealisti.

Naši kmetje so dajali najugodnejše kredite. Nekaterim smo dolžni še po 30 letih.

Odkar objavljajo višino osebnih dohodkov, ni več skrivnosti, koliko nekateri dobijo, temveč zakaj dobijo.

Pošten biti je zelo težko, pravijo nekateri naši ljudje in sploh ne poskušajo.

Nobeno podjetje se ne bi več majalo, če bi kimavec primanjkovalo.

Nekateri imajo rajši kamen spotike kot pa spominek.

Kdor pod kapjo dež prosi, se bo kmalu utapljaj.

Pravi poštenjak pokoplje svoje ideale z vsemi častmi.

Včasih so z mesom služili mesarji, danes pa novinarji.

Lahko je stopiti na prste tistim, ki so že na tleh.

Najučinkovitejše sredstvo v boju proti šundu je nepismenost.

Vsega je imel zadosti, zato je odstopil.

Mladim strokovnjakom so na široko odprta vrata za izhod.

Kdor le zase koplje, se mu rado usuje na glavo.

Od veselja se je napil, ker so ga končno ozdravili alkoholizma.

Kjer sta združeni levica in desnica, gre lahko tudi brez strica.

Skozi luknje v zakonih je najlepši razgled — na sodišče.

Festival ljudskih umetnosti v St. Catharines "Elnična prestolnica Kanade"

Navkljub deževnemu in turobnemu vremenu se je mesto St. Catharines, Ontario v soboto 26. maja odelo v žive in praznične barve mavric. Glaba in polnost življenja sta bila v zraku, ko so se različne etnične skupine zbirale v grupah na zelenih travah Montebello parka za veliko povorko, kulminacijo petega letnega festivala ljudskih umetnosti v "etnični prestolnici Kanade".

Kot zastopnik zveze vlade in častni gost, je bil Dr. S. Haidasz, državni minister, odgovoren za mnogokulturnost, sprejet na stopnicah mestne hiše, kjer so ga sprejeli župan mesta g. J. Reid in aldermana gg. J. Washuta in E. Moroney ter izvršni odbor St. Catharinskega koncila ljudskih umetnosti.

Kasneje a še podnevi je bil Dr. Stanley Haidasz v oprtem avtomobilu na čelu povorke okrašenih vozil, godb, pevcev in plesalcev v njihovih narodnih nošah, ki je šla skozi glavni del mesta. Sodelovalo je preko 30 skupin in St. Catharines-a, Ottawa, Toronto, Kitchenerja, Kingstona, in Quebec Mesta. Sodelovala je tudi godba iz Crnega gožda na Bavarskem.

čili. Daleč so proč od vsega kar razdvaja. V Luči Boga samega gledajo jasneje kot mi, ki še po 28 letih te tragedije jokamo in preklinjamo, brez da bi našli pravičen odgovor na sodobna slovenska vprašanja v bodočnosti.

Umrlí so, da bi mi živeli. Ziveli bomo mi in naši bratje in sestre v domovini lepšo bodočnost, če bomo edini v osnovnem problemu: Bog, mati, domovina-Slovenija. Zgodovina gre svojo pot. Ne moremo toka zgodovine preusmeriti nazaj. Ne nikakor ne, ampak samo naprej v ljubezni do slovenstva, ki bo našo enkrat pravilno izhodišče, ko bodo pomrli Herodi in njegovi pomočniki. Slovenska protikomunistična vojska, slovenski mučeni, prosite pred božjim prestolom zato, da najdemo pravilno pot. — Mirko Geratič

Po kratkem govoru g. Dr. S. Haidasza, so etnične skupine v Areni "Garden City" prikazale odlično revijo ljudskih pesmi in plesov; v večjem številu paviljonov pa so ti lahko postregli z najrazličnejšimi dobrotami in okrepčili za vse, ki so ga bili potrebni.

Mnogi sodelavci letošnjega festivala so povdarili, da je pod spretno in veselo ter energično voditeljja g. P. Solomoniana bi ta festival najboljši do danes. 10 dni, od 18. do 27. maja so državljanji St. Catharines lahko uživali stalne programe koncertov, gledaliških predstav, raztaviše narodnih umetnosti, nočna zabavišča in ples z vsemi narodnokulturnimi skupinami okrožja ki so sodelovali ter se seznanjali in vsled vsega tega začeli spoštovati drug drugega vedno bolj in bolj.

• Skupina zadrugarjev v Saskatoonu je ustanovila posebno kreditno zadrugo za družine, ki imajo nizke dohodke. Ker so prisiljene, da si morajo večkrat posojati denar, ga dobe navadno le proti izredno visokim obrestim, če posojijo sploh določeno, kar seveda še poslabša njih gimotni položaj. Ker so njihovi dohodki nizki, bi seveda trajalo zelo dolgo, predno bi prihranili dovolj lastnih sredstev, da bi si mogli začenjati posojila. Organizatorji zato pozivajo že delujoče kreditne zveze in druge zadruge kot tudi cerkvene občine in druge organizacije s socialnimi cilji, da vložijo v to kreditno zadrugo po sto dolarjev, kar naj bi omogočilo takojšnje delovanje.

• Uvodni paragraf škofijskega zakona krške škofije "O sožitju Nemcev in Slovincem v koroški škofiji", ki je bil pred kratkim objavljen, se glasi: "Vsi cerkveni uradi, ustanove in organizacije ter njihovi uradni predstavniki in funkcionarji naj skrbijo, da bo vsakomur v cerkvenem področju dvojezičnega ozemlja omogočena uporaba njegovega jezika v duhu krščanske ljubezni do bližnjega".

Dr. Stanley Haidasz, M.P. za Parkdale in državni minister, odgovoren za mnogokulturnost na tiskovni konferenci 16. 6. 1973. v nemškem klubu "Harmoni" ob času zasedanja mnogokulturne posvetovalne konference. V tem posvetovalnem organu je tudi zastopnik Slovincem g. Peter Cekuta.

DVESTOLETNIKA SMRTI ČEBELARJA JANŠE

Septembra bo poteklo 200 let od smrti znamenitega slovenskega čebelarja Antona Janše. Rodil se je v Breznici na Gorenjskem. Ukvarjal se je s slikarstvom in čebelarstvom. Po lastnem sporočilu je imel 100 panjev čebel. Na Dunaju je obiskoval bakrorezo-risarsko šolo. Ko je dunajska Gospodarska družba razpisala mesto strokovnjaka za čebelarstvo, je bil izmed prosilcev izbran Janša. Kot tak je mnogo potoval po stari Avstriji ter je preučeval in poučeval čebelarstvo. Cesarica Marija Terezija je ustanovila več čebelarskin šol ter je predpisala Janšove metode kot predmet pouka.

Holanski katekizem

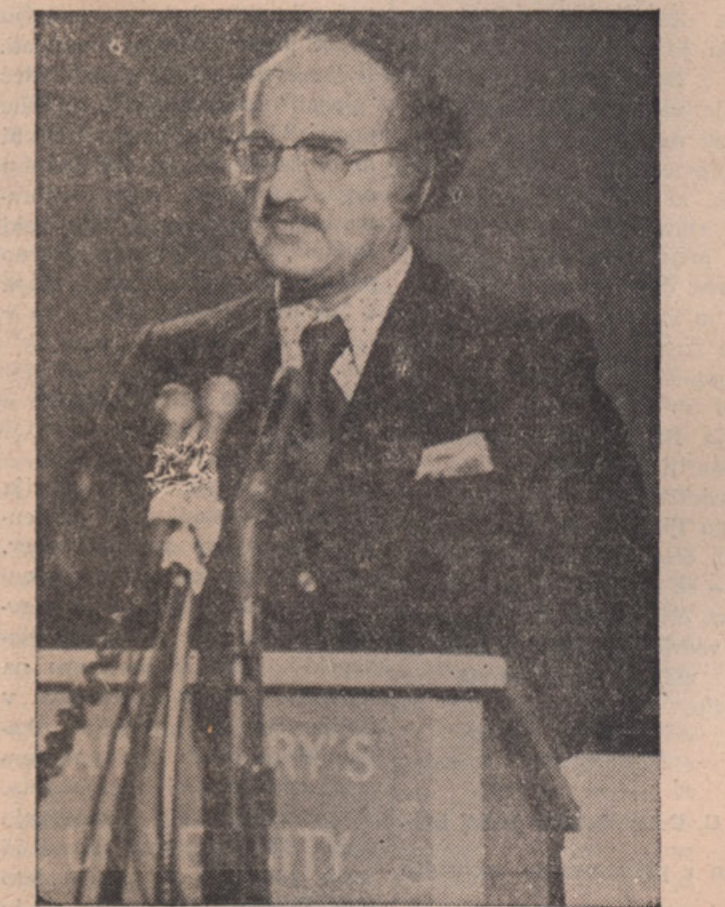
Pred poldrugim letom je v Mariboru izšel s slovenskem Zelo radi govorimo o lastnih vrlinah — še rajc pa o tujih napakah! Mnogi vodilni so kot esence, najdemo jih tam, kjer sije sonce. Kdo je bil kriv za težave v našem kmetijstvu, kombinati ali kombinatoriji? Kdor hitro da, še hitreje vzame. Kdor nič ne tvega, lahko dosti dobi. Povprečna plača je odštevek minimalne od maksimalne. Kdor ogenj dobrote kuri iz svoje mošnje, ga bo kmalu zeblo. Dejanje so zlahka odkrili, a krivci so se zlahka skrili. Se se primeri, da je jezik najboljše proizvajalno orodje. Ce slonu stopiš na rep, nikoli ne zamijavka. Kdor preveč zaupa, večkrat obupa. Bolje dober, kakor dober honorar. Ne se mi treba sramovati svoje revščine — zaslužil sem jo s poštenim delom.

BLIŽINE IN DALJAVE

V šestdesetletnico profesorja Vinka Beličiča je izšla v Trstu antologija njegovih pesmi pod naslovom "Blizine in daljave". Njegovo dosedanje ustvarjanje je razdeljeno na štiri odseke: motivi iz rodne Bele krajine, lirčne pesmi iz mladosti, motivi iz kraškega sveta ter miselne in versko-čustvene pesmi. Pesnika je ob jubileju obširno predstavil prof. Martin Jevnikar.

Kanadski škofje so na svoji seji od 2. do 6. aprila naročili prizadetim uradom Kanadske škofijske konference, naj pripravijo podrobne študije o družinskem življenju v Kanadi. Te študije bodo podlaga za prihodnjo škofijsko sinodo 1. 1974, ki bo obravnavala "evangelizacijo modernega sveta".

Kanadska Royal Mounted Police praznuje letos stoletnico svojega obstoja. V mnogih krajih bodo na sporedu posebne proslave, kanadska pošta pa se je spomnila obletnice s posebno spominsko znamko.

Dr. Stanley Haidasz govori na prvi "Mnogokulturni Atlantski" konferenci 4. maja letos, na universi "Saint Mary" v Halifaxu, Nova Skotska.

slovenska DRŽAVA

FOR A FREE SLOVENIA

Subscription rates \$4.00 per year; 30c per copy
Advertising 1 column x 1" \$2.80

Published monthly by
Slovenian National Federation of Canada
646. Euclid Ave., Toronto 4.

Member of C.E.P.F.

SLOVENSKA DRŽAVA izhaja prvega v mesecu.

Letna naročnina znaša: Za ZDA in Kanado 4 \$, za Argentino 250 pezov, za Brazilijo 60 kruzeyrov, za Anglijo 20 šilingov, za Avstrijo 35 šilingov, za Avstralijo 2.50 avstr. L., za Italijo in Trst 800 lir, za Francijo 600 frankov. Naročniki v Argentini morejo poravnati naročnino tudi v upravi „Slovenske poti“.

Za podpisane članke odgovarja pisec. Ni nujno, da bi se avtorjeva naziranja morala skladati v celoti z mišljenjem uredništva in izdajatelja.

Med Slovinci

Toronto

• Slovenska šola Marije Pomagaj je z 12. majem zaključila preteklo šolsko leto. Gojencev in gojenk, ki so dovršili svoje razrede in prejeli spričevala, je bilo 140; dva pa sta ostala neocenjena. V 5. razredu je deset najboljših prejelo diplome o dovršitvi tečaja slovenskega jezika. V tem jubilejnim letu šole Marije Pomagaj so po dva ali trije najboljši v vsakem razredu prejeli posebno nagrado. Nagradni fond je omogočilo članstvo letovišča Holiday Gardens kot poklon in priznanje velikemu vzgojnemu delu, ki ga šola opravlja že 20 let.

Prve tri nedelje v maju so učitelji vpisovali priprave za prihodnje šolsko leto, ki se bo začelo proti koncu septembra.

• **Katoliški dan na Slovenskem letovišču** pri Boltonu, Ontario, je obhajala slovenska skupnost iz Toronta in okolice v nedeljo 10. junija. K dopoldanskemu in popoldanskemu slavlju je pripomoglo izredno lepo vreme. Slovesnosti so se udeležili tudi rojaki iz daljnega Sudburyja; pripeljalo se jih je poln avtobus.

Ideja letošnjega Katoliškega dneva je bila: slovenski jezik v službi Boga. G. Janez Kopač, C.M., župnik Brezmadežne je bil pri koncelebrirani dopoldanski maši slavnosti govornik. Temeljito in stvarno je prikazal, kako se je naš jezik najprej prav za prav uveljavil v odnosu do Boga: prva slovenska knjiga je bil katekizem. Slovenski jezik poje ne le v liturgiji in bogočastju, ampak tudi na jezikih največjih slovenskih pesnikov, pisateljev in duhovnih velikanov. Isto idejo so več ali manj poudarjali nastopajoči v popoldanskem programu. Ljudstvu je najbolj vsegel v srce Krst pri Savici; vprizorili so ga člani Slovenskega gledališča v Torontu pod vodstvom g. Vilkota Čekute.

• **Telova procesija na Slovenskem letovišču** v nedeljo 24. junija je bila manj oblagodarjena z lepim vremenom. Vreme je namreč zelo važen faktor za manifestacije in akcije na prostem. Tradicionalna procesija, ki korenini globoko v srcu slovenskega človeka, je bila prizadeta. Nedelja je bil deževen dan, v boltonski okolici "je lilo kot iz skafa". Nebo se je nasmehnilo šele po drugi uri popoldne. S procesijo so začeli ob treh; vodil jo je g. Matija Balažič, C.M., kaplan pri Mariji Pomagaj.

Udeležba ni bila preslaba. Mnogo ljudi — od blizu in od daleč, celo iz Windsorja, Ontario — se ni dalo odgnati zaradi obilice dežja. Čakali so in pričakali vedrine. Tako tudi letos to lepo evharistično slavje ni izostalo.

• G. Peter Čekuta je bil imenovan v posvetovalno konsultno ministerstva za mnogokulturnost. Čestitamo.

Chicago

• **Koncert v proslavo 75 letnice** obstoja fare. sv. Stefana je bil v soboto 5. maja. Bila je odlična udeležba. Nastopil je domači cerkveni pevski zbor pod odličnim vodstvom g. Janeza Arka kot dirigenta in ob spremljavi dr. A. Fishingerja, mladinska zborja farne šole: **Slomškova slovenska sobotna šola, okrog 40 fantov in deklic** vsi v slovenskih narodnih nošah pod vodstvom ge. Fanike Humar. **Solski deklinski zbor** je izvežbala sestra Carolyne. **Gostovali so tudi pevci** pevskega zbora France Prešeren pod vodstvom prof. Kubine.

• **Materinska proslava** v Lemontu. Posrečena je bila ideja, da otroci Slomškove slovenske sobotne šole proslave Materinski dan v Lemontu. Vsako nedeljo v maju so tam šmarnice s petimi litanijami Matere Božje. Tokrat je bilo lepo oboje združeno. Materinska proslava je bila v Romarskem domu. Otroci so izvedli prav lep program materam v čast.

• **50 let že poje pri cerkvenem** pevskem zboru fare sv. Stefana Miss Justina Cieblinsky. Na farnem koncertu so jo lepo počastili za njeno zvesto sodelovanje.

• **Poroka slovenskega para**. V soboto 12. maja so zvezali v zakon pri fari sv. Stefana gđe. Darinko Rebrica in Toneta Tkalec. Oba iz zavodnih prekurmskih družin. Mnogo sreče!

• **Prirastek so dobili v družini** našega naročnika g. Branka in Marije Magajna v Ciceru. Mariko in Marija se bosta lahko v bodoče igrala z bratcem Mihecom. Ko bodo toliko odrasli, bodo gotovo napravili tercet, saj je očka vnet pevec pri cerkvenem pevskem zboru. Mihcu vso srečo, starišem pa naše čestitke!

• **Odmevi na prvo koncertno turo slovenskih akademikov** iz Ljubljane so različni. Odvisno pač od tega v kakšnem vzdušju so se posamezni pisci nahajali. Nekateri so menda le od daleč "gledali" in "poslušali". So bile pomanjkljivosti. V marsičem bi te odpadle, če bi bili lokalni organizatorji na mestu. Moramo dati priznanje "Slovenski Dršavi", ki je podala stvarno poročilo in tudi kritiko nastopa v Torontu.

Slovenščina na univerzi v Vidmu

Univerza v Vidmu se razvija in ima že okoli 1.700 študentov, med njimi več Slovencev. Letos je prevzel pouk slovenske literature prof. Martin Jevnikar, ki že deseto leto uči slovenski jezik in literaturo na univerzi v Padovi. Predava v italijanščini in slovenščini. Akademiki se lahko učijo slovenske eno, dve, tri, ali štiri leta. Trenutno obiskuje predavanja kakih 25 študentov. Slovenski jezik poučuje že drugo leto prof. Robert Petaros, letos pa je dobila asistentsko mesto za slovansko filologijo prof. Neva

POZOR kanadski in zavezniški veterani in njihove vdove

Nedolgo tega storjene izpremembe v veteranskem čarterju daje večjemu številu kanadčanov, starih in novim, možnost do pravice dobiti plačila, ki jih izplačujejo po zakonu vojnih veteranov in po zakonu vojnih pokojnin za civiliste.

Bivši bojevniki prve in druge svetovne vojne in Koreje, ki so služili v oboroženih silah Britanskega kraljevstva, ali v tistih, ki so bili zavezniški Kanade, kakor tudi člani medvojnih gotovih pomožnih edinic, kot so n. pr.: trgovska mornarica teh imenovanih zemlja, imajo pravico do teh plačil, če so živeli v Kanadi za dobo 10. let, in lahko dokažejo vojno službo, starost in zdravniške predpise.

Vdove in sirote teh veterinov so tudi zapopadene. Osebnost lastninske omejitve so sedaj odstranjene, in to pomeni da pravica do tega ni več povezana s pregledom prijaviteljev, premoženskih možnosti, toda dohodki, ki prihajajo od teh pridejo v poštev.

Slučajnostni zasluzki do višine \$1000.— za samskega prejemnika in \$1500.— za tiste, ki so poročeni so izzeti. Prav tako so izzeta tudi plačila \$15.— za samce in \$30.— za poročene, ki spadajo pod "Old Age Security" in "Guaranteed Income Supplement" mesečna plačila.

Vsota in višina plačil so se povišale — na \$151.14 in \$257.21 na mesec za prejšnje in \$191.14 in \$327.21 za slednje — kar pomeni to, da če je vaš mesečni dohodek manjši kot zadnje vsote, vi lahko zahtevate vplačila War Veteran Allowance in plačila po "Civilian War Allowance" predpisih.

Obe, višina in vsote se dvigneta vsako leto skupno s povišanjem potrošniškega seznama cen.

Za nadaljne informacije, in za vložitev na tajnika vašega VVA okrožja:

Ali pa na: "The Chairman, War Veterans Allowance Board, Ottawa, Canada, K1A 0P4".

Tiskano po odredbi g. D.J. MacDonalda, Ministra za veteranske zadeve.

Smrt dveh vzornih slovenskih duhovnikov

• V Mariboru je na velikončni terek umrl prelat in stolni prošt dr. Jože Meško. Bil je odlični sodelavec škofa dr. Deržečnika. V cerkvi mu je pridigal stolni kanonik, dekan Franc Hrstelj, ob grobu pa se je od njega poslovil sam prevz. g. škof dr. Deržečnik. Pokojnik je bil vzgleden duhovnik, pred vojno je sodeloval v orlovski organizaciji in pozneje v Zvezi fantovskih odsekov. Star je bil 74 let in je izhajal iz rodovine Meškovih v fari Sv. Tomaža pri Ormožu, ki je dala tudi pisatelja Ksaverja Meška. Pisatelj Meško je bil stric pok. prelata.

• V slovenskih Konjicah so pokopali arhidijakona Franca Tovornika. Kot zelo mlad duhovnik je postal arhidijakon v Konjicah. 50 let je vršil to službo. Bil je pri ljudstvu zelo priljubljen, tudi v današnjih prilikah, kar je pokazal veličastni pogreb, katerega se je udeležilo več tisoč ljudi brez razlike na prepričanje. Igralo je več godb. Takega pogreba konjiška kronika ne pomni.

Ohranimo blagima cerkvenima dostojanstvenikoma lep spomin!

• Predsedniku kanadske vlade Pierreu Trudeauju so izročili spomenico s podpisom 353.652 Kanadčanov, ki zahtevajo od parlamenta, da zajamči polno in enako zaščito človeškega življenja pred in po rojstvu.

EVROPEJSKI NARAVNI IZDELKI

51 Devondale Ave., — Willowdale, Ont.

Tel. št.: 221-6166
(Blizu Bathurst & Finch)

vam prinaša iz Evrope naravna in važna HRANILNA DOPOLNILA in ZDRAVILA: CVETLIČNI PRAH in MATIČNO MLECKO (Royal jelly). NARAVNE IZDELKE za mnoge bolezni kot so revmatizem, išias, rinitis, sinusitis, "Hay fever", ledvične, jeterne in žolčne ter zeloščne bolezni itd.—Rastlinski čaj — Tonika—Ekstrakt: ginseng, omela, glog (beli trn) in druge. Sedisporal iz Goppingena za pomirjenje živcev in za dober spanec iz baldriana, kava-kava, vit. B in mnoge druge.

GOVORIMO SLOVENSKI: pišite nam za cenik in prospekte,

Družina LEVSTIK

iz Opčin pri Trstu
Ul. Hermada, 13/1

lastnik:
HOTELOV

"BLED" in "DANIELA"

Via S.C. in Gerusalemme 40

ROMA - RIM

Priporočamo se vam, če obiščete večno mesto rim.

Za notarske in odvetniške posle se vam priporoča

CARL VIPAVEC

SLOVENSKI ODVETNIK IN NOTAR

The Simpson Towers, 401 Bay St. Suite 2000 - EM. 4-4004

Dr. Valentin Inzko-petdesetletnik

Na koroškem je v krogu svoje družine v novodograjenem domu v Svečah praznoval svojo petdesetletnico deželni šolski nadzornik in podpredsednik Narodnega sveta koroških Slovencev dr. Valentin Inzko.

Svoj sveti idealizem je slavljencev morda dedoval od svoje blage matere-učiteljice, ki je kot narodna delavka slovela preko Roža. Po dovršenem celovškem učiteljsku je deloval nekaj let kot učitelj, po srečni vrnitvi s severne fronte druge svetovne vojne pa se je vpisal na graško univerzo in tam položil profesorski izpit iz slovenščine in zgodovine ter hkrati promoviral za doktorja filofije z disertacijo o življenju in delovanju svojega velikega prednika Andreja Einspielerja.

Mladi profesor in doktor je nato učiteljeval na celovškem učiteljsku in vzgojil celo generacijo učiteljev in učiteljic, ki danes službujejo po naših osnovnih šolah. Njegova pedagoška kariera je bila kronana z ministrskim imenovanjem za slovenskega deželnega nadzornika na srednjih šolah dežele.

Jubilant se je uspešno uveljavil tudi kot narodno-kulturni in politični organizacij od Mohorjeve družbe pa preko Kršćanske kulturne zveze do Narodnega sveta, čišlan kot govornik na prosvetnih odrih in tečajih in kot odlični sodrnik našega kulturnega in političnega tiska. Spretno se uveljavlja tudi kot tolmač naših narodnih težnj v desničarskih nemških dnevnikih.

Svoj najhvaležnejši izvenpoklicni delokrog pa si je dr. Valentin Inzko našel v cerkvenem življenju koroških Slovencev. Kot član Slovenskega sinodalnega krožka in sinodalnega koordinacijskega odbora je bistveno prispeval k temu, da se s cerkvenim zakonjenjem načel in smernic sožitja Nemcev in Slovencev v koroški škofiji našemu duhovnemu in kulturnemu življenju odpira novo, za našo bodočnost odločujoče obdobje.

• Kanadčan Harold Braaten iz Saskatchewan je bil izvoljen

Godini-Godnič.

Na univerzi v Trstu pa je dobila mesto za slovansko literaturo prof. Marija Pirjevca namesto prof. Colognattija, ki je odšel v pokoj.

za predsednika svetovnega sveta kreditnih zvez (World Council of Credit Unions), ki je svetovna zveza kreditnih zadrug. Braaten je tudi podpredsednik kanadske zveze NACCU (National Association of Canadian Credit Unions) ter predsednik Kanadske ter Saskatchewanске zadrugne kreditne družbe.

• **WOCCU, svetovni svet** kreditnih zvez, je podelil posebne plakete kot priznanje za podporo kreditnim zadrugam sveta v razvoju Ontarijski ligi kreditnih zvez ter Saskatchewanski zadrugni kreditni družbi. Vsaka od njih je prispevala nad 60.000\$ za širjenje kreditnega zadrugništva v deželah razvoja.

• **The Maritime Cooperator, mesečno glasilo zadrugnikov atlantskih provinc, je sprejelo** priznanje za najboljši uvodnik v zadrugnem tisku. Priznanje so izročili urednici ge. Ziti Cameron na letnem zborovaju Družbe zadrugnih urednikov v Atlantici, Georgia. Družba ima 215 članov, kar pomeni, da izhaja v Severni Ameriki vsaj 215 zadrugnih publikacij. Verjetno jih izhaja še več, ker je članstvo v Družbi prostovoljno.

• **Caissees populaires, prve** kreditne zadrugne v Severni Ameriki, ki pa so se ohranile pod tem imenom predvsem v provinci Quebec, so znova pokazale v I. 1972 velik napredek. Njih dobroimetje je poraslo v tem letu za 21.8%.

• **V Kanadi je doseglo** šteto članov kreditnih zadrug 29% celotnega prebivalstva. Med provincami izkazuje najvišji odstotek Saskatchewan, namreč 35%.

• **Plankett Foundation** za preučevanje zadrugništva v Angliji bo priredila po 9. do 13. julija 1973 v Oxfordu, Angliji, posebno konferenco, ki bo preučevala spremembe v zadrugni prodaji poljedelskih pridelkov, ki nastajajo zaradi razširitve Evropske gospodarske skupnosti. Glavni referat bo imel prof. George Davidovič, nekdanji glavni tajnik Jugoslovanske zadrugne zveze (pod predsednikom pok. dr. Antonom Koroškem), sedaj profesor za zadrugništvo na Sir George Williams University v Montrealu.

• **Edina petrolejska** rafinerija, ki je kanadskih rokah, je zadrugna rafinerija. Zadrugništvo je gospodarska oblika, ki nikdar ne more preiti v tuje roke.

Dr. S. Haidasz, državni minister, odgovoren za mnogokulturnost govori na letni konvenciji organizacije "Ukrainian Canadian Professional and Businessmen's Federation" v Edmontonu, Alberta.

CARAVAN 73

23. JUNE —

1. JULIJ 1973

TORONTO

50 PAVILJONOV — POTNI LISTI V PREDPRODAJI

Kupite si vaš potni list pred 15. junijem za \$2.50.

kasneje stane \$3.00 za LJUBLJANA paviljon in vse druge. Kupite jih lahko na:

611. Manning Avenue, Toronto

"POSEBNA SLOVENSKA VLOGA" V JUGOSLAVIJI:

STANE DOLANC - TITOV NASLEDNIK?

Ciril Zebot

Dne 11. maja je pravkar na novo potrjeni tajnik Izvršnega biroja Jugo-partije, Stane Dolanc, na posebni časopisni konferenci priznal, da je Tito "utrujen" in da ga bodo zato razbremenili "gotovih odvečnih funkcij", nato pa je dodal, da je seveda Tito še vedno predsednik republike in partije in da "mi vsi želimo, da bi to ostal, dokler bo mogoče".

Naravno je, da je to prvo javno priznanje Titovega postopnega umikanja sprožilo nova, bolj konkretna ugibanja o njegovem nasledstvu. V Jugoslaviji se seveda o čem takim še ne sme javno razpravljati. Poročila dopisnikov in uvodniki uredništev zahodnega tiska pa več ne puščajo dvoma, da so v Jugoslaviji že v teku neposredne priprave za

ponovitev "posebne slovenske vloge" v Jugoslaviji? Po Dolancu tičevno dobo. Po Dolancu tičevno konferenci sta oba vodila ameriška dnevnika — THE NEW YORK TIMES in THE WASHINGTON POST — videla dovolj znakov za zaključek, da Tito odhaja in si je "izbral" Staneta Dolanca za svojega naslednika. Ker je ustavno dopolnilo XXXVI iz leta 1971 že poskrbelo za kolektivno predsedstvo zvezne republike, je sedanje govorenje o Dolancu kot Titovemu nasledniku razumeti v tem smislu, da bi Dolanc v danem trenutku postal dejanski šef Jugo-partije; to bi se utegnulo zgoditi na prihodnjem partijskem kongresu, ki ga že s polno paro pripravljajo za naslednje leto; lahko pa tudi prej ali pozneje.

PONOVITEV "POSEBNE SLOVENSKE VLOGE" V JUGOSLAVIJI!

Sedanja ugibanja o Dolancu kot Titovemu nasledniku kličejo v spomin nenadne spremembe v predvojni Jugoslaviji poleti 1928, ko je po skupščinskem umoru Stejepana Radića obstoj Jugoslavije bil na kocki. V tej krizi se je kralj Aleksander obrnil na Dr. Antona Korošca, da sestavi novo vladu. (To je dejansko bilo že drugič, da so Slovenci "rešili Jugoslavijo"; prvič so jo v ustavodajni skupščini leta 1921, ko so po odhodu Hrvatov Slovenci ostali v njej vključno očitni srbski majoritaciji, ki je nato oktroirala uni-

taristično in centralistično vidovdanko ustavo.)

Korošče vladu je Aleksandru dala pol leta, da bi pripravil potrebno zvezno reorganizacijo večnarodne države. Namesto tega je kralj 6. januarja 1929 nenadoma ukinitel ustavo in proglasil dvorsko-vojaško diktaturo brez nove ustave. Dr. Korošec je vključil tej prevradi še enkrat rešil jugoslovanski videz v bistvu srbskega režima, ko je takoj po puču stopil v vladu generala Petra Živkovića. Po enem letu je Korošec obstopil, ker je videl, da iz te diktature ne bo demokra-

tične in zvezne rešitve. V Beogradu so Korošca poslej "nado-meščali" menjajoči se slovenski manjšinski politiki, Korošca pa je kralj poslal v internacijo.

Po umoru kralja Aleksandra je dr. Korošec zopet poskusil "rešiti Jugoslavijo", ko je z Milanom Stojadinovičem sestavil novo vladu s tihim mandatom, da pripravi sporazum s Hrvati in prehod v demokratično in zvezno preureditev države. Za ta cilj je dr. Korošec celo žrtvoval slavno in priljubljeno tradicijo Slovenske ljudske stranke s tem, da jo je z delom srbskih radičalov in bosanskih muslimanov integriral v Jugoslovansko radikalno razjednico" (JRZ), ki ji dali niso niti slovenskega so-imeni. Ko se je Stojadinović tudi še po decembrskih volitvah leto 1938 tako v zunanji kot v notranji politiki bol in bolj odmikal od cilja demokratične in zvezne preureditve, je dr. Korošec sprožil krizo njegove vlade in povzro-

BO DOLANC USPEL?

V luči te zgodovine je treba sklepati, da se Dolanc zaveda, zakaj ga Tito želi za naslednika. Čeprav gre tokrat za potiko in spletke v okviru komunističnega sistema, je tu vendarle vzporednica predvojni "posebni slovenski vlogi" v Jugoslaviji. Po vojaško-dvorskem puču na generalni pristavi v Karadjordjevem 1. decembra 1971 so odnosi med Srbi in Hrvati v Jugoslaviji *mutatis mutandis* podobni onim iz poletja 1928. V teh razmerah

čtil, da je Stojadinovića nadomestil Dragiša Cvetković, ki je nato z dr. Vladimirom Mačkom sklenil sporazum za ustanovitev nosebne banovine Hrvatske z začasnimi mejami in pristojnostmi.

Slovenska vloga "reševanja Jugoslavije" je tokrat na videz uspeša. Tode večina srbskih politikov hrvaškega sporazuma ni priznala in tako tudi ni prišlo do splošne zvezne preureditve in nove demokratične ustave. Z nedavno smrtjo dr. Korošca decembra 1971 je dejansko bil pokopan tudi njegov cilj demokratične zvezne Jugoslavije, za katerega je on tako potrpežljivo in spretno žrtvoval svoje izredne državniške sposobnosti. Komaj tri mesece po Koroševi smrti je v Beogradu prišlo do drugega srbsko-vojaškega puča, ki mu je v desetih dneh sledila osna invazija in razbitje — pa tudi samorazkroj — Jugoslavije v osem okupiranih in anektiranih kosov.

Tita ne more naslediti niti Srb niti Hrvat. V teoretični izbiri med Macedoncem, bosanskim Muslimanom in Slovencem je slednji tudi danes najbolj naraven "rešitelj"; Macedonci so Srbom "vzeli južno Srbijo", bosanski Muslimani pa premočno simbolizirajo nedeljivost in nedotakljivost Bosne in Hercegovine, ki ju hočejo zase tako Srbi kot Hrvati. Tako ostanjejo dr. Korošec, s katerimi noben drugi narod Jugoslavije nima ozeme-

lskih sporov ali globoke zgodovinsko-čustvene sovražnosti.

Toda Stane Dolanc ni drugi Anton Korošec; to vključ svoje-mu nedvomno vplivnemu položaju v Jugo-partiji niti ni Edvard Kardelj. Primerjalno gledano, v njunem političnem okolju in času niti eden niti drugi nima podobne politične teže, kot jo je v drugačnih zgodovinskih okoliščinah imel dr. Korošec tako na Dunaju kot pozneje v Beogradu. Dobro je zadel uvodničar v THE NEW YORK TIMES-u, ko je dne 18. maja pod naslovom "Ko Tito postaja utrujen" napisal o izgledih Staneta Dolanca, 47-letnega Slovenca... Neizbežna je sumnja, da je mnoge zadel čistka zato, da bi očis-

KONFEDERACIJA ALI RAZCEP

Ena najbolj značilnih spontanosti reakcij v Beogradu neposredno po vojaškem puču 27. marca 1941 je bila, da do puča ne bi bilo prišlo, če bi dr. Korošec bil ostal živ; dobri poznavalci predvojnega Beograda so bili intuitivno prepričani, da bi Korošec bil pravočasno zaslužen ali zvedel za pripravljani vojaški puč in bi sprožil uspešne preventivne ukrepe. Tako je bilo merilo dovršenega slovenskega politika v predvojnih belgrajskih razmerah.

Znaki so, da je decembrski puč 1971 v Karadjordjevem bil v svoji protihrvaški ostrini Titu vsiljen, da pa brez njega kot "žive legende" ni bil izvedljiv, nekako tako oz. še bolj — zopet

titi pot za g. Dolanca. Toda Tito je še zelo živ in bi utegnil okrevati v svojo polno moč in viharo energijo. V tem primeru bodo g. Dolancu pretile podobne nevarnosti, kot so zadelo prezdaj označene naslednike v drugih komunističnih državah. Pa tudi, če bi Tito nenadoma postal popolnoma nesposoben ali bi izgubil pozorišča, g. Dolanc ne bi imel lahkega položaja. Čistke niso izločile vseh ambicioznih figur z jugoslovanskih vladajočih vrhov; in osnovne narodnostne, gospodarske in druge napetosti niso niti približno rešene... G. Dolanc (ima) vse neugodnosti, ki jih razodeva njegova primerjava z orjakom Titovega kova."

mutatis mutandis — kot so marčni pučisti leta 1941 bistveno potrebovali dr. Mačka in dr. Kulovca, katerih vladu so ravnarali vrgli. Titu se je maščevalo, da junjski amandmani niso konfederirali tudi vojske, ki je tako obdržala v svojih rokah usodo ustavnih sprememb. Namesto, da bi Tito mirno in preudarno izvajal napovedano in potrebno konfederativno preureditev, je Karadjordjevo sprožilo dinamiko čistk, ki ni le uničila dragocene pripravljenosti Hrvatov za novo zvezno sožitje, temveč je kmalu spodnesla tudi realistične retoriktorije v Srbiji in Sloveniji.

Ko pa Tita ne bo več, ko bo kot privid izpuhtela v nič njegova "živa legenda", zgolj pretekli

simboli in besedne obljube ne bodo več štel. Treba bo v hipu prepričati z jasnimi dejstvi. Če bo Stane Dolanc res nasledil Tita, ne bo mogel čakati, kaj bo prinesel naslednji dan. Moral bo predložiti narodom Jugoslavije poslednjo resnico: "Če hočemo še živeti skupaj, moramo sedaj, ko smo brez Tita, naše medsebojne odnose urediti tako, da bi ti mogli preživeti tudi ključno preizkušnjo popolne svobode." Nasilno neodpravljuje razlike, nakopičena nezaupanja in stari računi so toliki, da si je postotovoljno sožitje mogoče zamisliti le še v odkritu dogovorenem in stavaru zabarovanem konfederativnem okviru. Treba se bo vrniti k zamolčanim ustavnim amandmanom iz leta 1971 kot osnovi za nadaljnjo dopolnitev zvezne preureditve. Predvsem bo treba konfederirati vojsko, predno bi Dolanc sam padel kot prva žrtev petega vojaškega puča v Beogradu.

Ker Stane Dolanc ni drugi Tito, ne drugi Korošec, si ne bo mogel privoščiti njune potrpežljive osebne politične taktike. On bo moral naglo zadovoljiti težnje narodov, ki niso pripravljani na še eno vojaško-prisilno Jugoslavijo po odhodu Tita. Če bi Beogradu še enkrat kaj podobnega poskusil, je treba resno računati z razcepom in odcepom. Ze se sliši, da so iz take "tretje" Jugoslavije Hrvati pripravljani oditi tudi za ceno okrnjenih mej sedanje hrvaške republike. In kako naj potem Dolanc oziroma Slovenija zopet "reši Jugoslavijo"?

ZA DOBRO IME NAŠE ZGODOVINE - IN ŠE KAJ ZA NAPREJ

Skrb za rešitev osebnega prestija gre pri nekaterih presenetljivo daleč. Gotovo pa vse poseka R. Jurčec, ki takoj vzroji, čim se pojavi kaj, kar bi moglo zatemniti njegov osebni prestiž. Da bi se nam kazal dobrega slovenskega patriota, se je z latinsko krilatico "Jugoslaviam delendam esse" zaletel v Jugoslavijo in jo podiral iz varne Argentine, ne meneč se, da se je — nepovabljen in nepotrjen — pridružil hrv. ustašem in boljševidom iz SSSR, ki so vpili točno isto, dasi brez latinsčine.

Ko sem za primer, da bi toliko sovražniki Jugoslavijo res podrli, kot najboljši izhod za Slovenec in Hrvat predlagal obnovitev nekake take državne skupnosti kot je bila Napoleonova ILIRIJA, je spet vzroji, ker se je pojavilo nekaj, kar ni zrastle na njegovem zelniku. V skrbi za svoj osebni prestiž je zdaj zdrknil na stališče avstrijsko-nemčurskih zgodovinarjev, ki ne prenesajo, da so štiri leta francoske uprave ostala Slovenecem v boljšem spominu kot pa štiri stoletja avstrijske uprave in zato o ILIRIJI govore kar moč omalovažujoče in podcenjevalno. V enako sramotilnem, ponižujočem, slovenskega razumnika vsekakor nevrednem tonu govori R. Jurčec o ILIRIJI in svoja zafkrantsko neslana razglabljanja zaključil s popolnoma neresnično, protislovensko ugotovitvijo, da je "Iliriji zgodovina odklenkala ves pomen že ob njenem spočetju" (Sij z dne 31/3 73).

Tako nemogočo trditve je Jurčec mogel pobrati samo iz kake nemčurske zgodovine, slovenski zgodovinar doslej še nobeden ni znil niti približno kaj takega. To je ponarejanje, oz. že bolj, izdajalsko uničevanje naše preteklosti — samo v duhu kakega Metoda Mikuža, ki na univerzi uči, da do pojva OF v naši zgodovini ni bilo nič.

Treznega zgodovinarja pa o ILIRIJI vse drugače sodi:

"Res da so Francozi prebival-

stvo z raznimi dajatvami in vojnimi nakladami često preveč obremenili, toda ko so se razmere ustalile, so pokazali, da jim ILIRIJA ni bila le molzna krava, da niso prišli samo je-mat, nego so prinesli deželi tudi svojo svobodoljubno ustavo, vzorno upravo in novih kulturnih stikov."

"Zato tudi ta kratka doba štiriletnega francoskega medvladja ni ostala brez vpliva na naše duševno življenje; razširila nam je kulturno obzorje, podala novih vidikov in nagibov ter nam zastavila hkrati novih smotrov za bodočnost. Je to po dolgih stoletjih zopet prvo močnejše javljanje slovenskega življa v državno političnem življenju."

"V dobi francoskega medvladja je so Slovenci po dolgih stoletjih zopet čutili kot državo tvoreč narod; dovoljen jim je bil svoboden razmah v kulturnem življenju, njih jezik je dosegel svoje pravice v šoli; pa tudi v materialnem oziru so stori-li Francozi vse, s čimer so mogli kljub težkim davkom pridobiti naklonjenost naroda... kljub mnogim vojnam so vendarle Francozi s spretnostjo in dosledno vztrajnostjo opravili v naši domovini veliko kulturno delo. Ta doba je razgibala mnogo spečih sil v našem narodu, razširila mu je obzorje, dala mu samo-zavesti in zasejala prve kali k novim vzvišenim smotrom za bodočnost. Nova francosko-ilirska vlada je odpravila množino zastarelih naprav, dala kmetu pred zakonom iste pravice kakor gospodarju ter zadala s tem prvi uspešnejši udarec stari fevdalni stavbi. Kajti nova država je hotela zediniti vse sile naroda in jih je zato otela izpod fevdalnih, graščinskih oblasti." (Vse: Dr. Mal, Zgodovina slov. naroda, zv. 7. Družba sv. Mohorja, Celje 1928).

Tako zgodovina. Vsevedni, vsemogočni Jurčec pa pravi: "... odklenkala". "Veliko je storila francoska vlada za povzdigo šolstva. Nas-

tale so mnoge nove ljudske šole, v katerih se je poučevalo v deželnem, "ilirskem" jeziku (t.j. slovenskem); ustanovile so se srednje šole (skupaj 29 nižjih in 9 višjih gimnazij) s francoskim, nemškim, italijanskim ter ilirskim (t.j. slovenskim) učnim jezikom, poleg teh pa se po ena takoj. centralna šola v Ljubljani in Zadru s vseučiliškim značajem. Poleg tega so se ustanavljale že strokovne šole... Dalje so se Francozi zelo veliko brigali za povzdigo trgovine in obrtnosti; odlikovali so se, kakor povsod, tudi pri nas z gradnjo cest... Izobraženi posamezniki so povsod uvideli, da prinaša nova vlada napredek v gospodarskem kakor v prosvetnem in političnem ter narodnem oziru, zato so francosko vladu z navdušenjem pozdravljali, kakor nam priča pesem "Ilirija oživljena" našega Vodnika" (Ant. Melik: Zgod. Srbov, Hrvatov in Slovencev, 2. zv. II. del Tiskovna zadruga Ljubljana 1920).

K vsemu doslej povedanemu je bila ILIRIJA pomembna za zlasti v tem, da nam je dala novo glavno mesto, kulturno in narodno središče, Ljubljano. Dotedanje slov. narodno središče, Celovec, je namreč s porastom državne moči v nemško govoreči Avstriji že jel pešati. Po nesrečnem požaru 1. 1514, ko je mesto pogorelo vse do tal, so namreč koroški deželni stanovni prosili cesarja Maksimilijana, naj bi jim prepustil pogorišče, da bi ga znova pozidali. In cesar jim je ugodil in tako je pod pokroviteljstvom kor. dež. stanov nastal novi Celovec, ki so ga tudi naselili z novimi prebivalstvom, predvsem s severnih, t.j. nemških dežel in tako je mesto jelo izgubljati slovenski značaj. Z ILIRIJO je pa dotlej nepoznana in nepomembna Ljubljana nepričakovano postala slov. središče s priznanim slov. jezikom, hkrati je bila pa tudi glavno mesto velike države. Francoski opazovalec se ni mogel dovolj načuditi, kako hitro

se je Ljubljana navadila svoje visoke vloge: "Ko vidi človek toliko od vseh strani v mesto pritiskajočega ljudstva, toliko kočij, toliko zlatega cvenka, misli skoro, da je v Milanu ali na Dunaju. To je tudi popolnoma naravno; saj se nahaja tu dvor maršalov in vsi višji ilirski uradi. V mestu in okolici je več kot 400 novih uradnikov, vojakov pa nad 4000. V Ljubljano mora priti vsak Ilir, ki ima kakršenkoli opravke pri vladu. Tu je videti Arbanasi in Korošci od tirolskih mej, Goričani in Turkom sosednjega Hrva. Tu se srečujejo najrazličnejši ljudje. Tu se sklepajo prijateljske in druge pogodbe. Tu je središče ilirskih dežel. Doslej se v Ljubljani ni stekalo še nikoli toliko ljudi in od tako različnih krajev sveta. Meščani si nikakor ne žele nazaj drugih časov. Njih stanovanja in hiše so poskočile za dvakratno ceno. Ljubljano je treba pogledati posebno kako nedeljo. Parada vojakov, ki prihajajo iz vojašnice zjutraj z janičarsko godbo petih polkov, javno sprehajalnice na vrtu barona Cojza, množica ljudi, ki se jež in peš in na vozeh gnete proti Napoleonovemu vrtu in "Pariškemu dvoru" v bližnji Gornji Siški, z ljudmi natlačene kavarne, Kazina za gospodo, bali v prekrasnem strelišču — vse to so stvari, ki zaslužijo, da jih upošteva vsak prijatelj lepote in prijetnosti".

Po vsem tem ugotavlja zgodovinar, da je "Ljudstvo vedelo ceniti reforme in napore in je šlo Francozom na roke in se jim ni upiralo, ako jih k temu niso nagovarjali avstrijski hujskači." Ko pa je vojna sreča Napoleona zapustila in so morali tudi Francozi zapustiti naše dežele, tedaj je avstrijska propaganda še bolj skočila pokonci in je vse storila, da bi čim hitreje "zatrla vsak ugoden spomin na dobo ilirskih provinc" (J. Mal, c.c.). Tako zgodovina in zgodovinarji o ILIRIJI, Jurčec pa zasmejljivo pravi, da ji je "zgodovina odklenkala ves pomen že ob njenem spočetju". Tako je on podkovan o naši zgodovini ali pa so ga k takemu, slovenskega razumnika nevrednemu mnenju nagovorili kake avstrijski hujskači in jim je šel na ledo.

Pošteno misleči slov. bravci bodo pa iz teh na kratko povzetih podrobnosti uvideli, da ni tako neutemeljeno hrepeneti političnih zavidevanj vrednih časih in da tudi ni tako prazno železiti, da bi v novih razmerah z istimi Hrvati prišli v nekako podobno državno pravno stanje — vsekakor po ljudeh, ki imajo danes več besede na našem ozemlju kot pa mi, med katerimi je tudi Tito, brez naše krivde ali zasluge. Nam gre namreč za obstanek, ob problemu obstanka je pa treba marsikaj doprinesiti, brez ozira na to, "kaj bodo ljudje rekli". Seveda nimamo nobenih pretenzij, da bi bila Ljubljana glavno mesto predlagane državne skupnosti s Hrvati; bila bi pač glavno mesto za slovenski del, Zagreb (najbrž) pa za hrvaškega, v enakopravnem dualizmu, po zgledu avstro-ogrsko monarhije, ki se je vzdržala na dualizmu polnih 51 let in ni propadla zaradi dualizma. Vprašanje pa prišlo v pravi tek, kadar bo tudi Hrvatom potreba svetovalec tako rešitev; potreba je najboljši diplomat.

V pomirjenju vsem, ki ne cenijo naše preteklosti, bodisi, ker je ne poznajo, bodisi po kakem tujem naročilu, moramo pa povedati, naj se imena ILIRIJA nič preveč histerično ne boje, ker ime je zelo postranskega pomena; glavno je vsebina, gospodarska avtonomnost in svoboda delovanja na vseh področjih, zlasti kulturnem, kjer smo drugim narodom še najbolj dorasli. Ni nobene potrebe, da bi morala biti ime vzeto iz zgodovine. Gotovo bi bila taka skupnost na obalah Jadranskega morja kmalu deležna simpatij Velike Britanije in bi bilo kaj nemodro odbiti si jih z imenom, ki bi kaj spominjalo na Napoleona, kar tam neradi slišijo —

kar vse sem razložil v nekem članku, ki je bil — ali bo — objavljen v argentinski reviji "Smer".

Tako državno skupnost s Hrvati — pod kakršnimkoli imenom, dete že nima dokončnega imena, ker še ni rojeno — sem predlagal za primer, ko bi Jugoslavije ne bilo več. Jurčec mi torej z nobeno latinsko krilatico ne more pripisovati, da sem že drn in strn za ohranitev Jugoslavije; jaz sem jo podiral že zdavnaj pred njim, dasi brez latinsčine in so me morda prav zato zaprli. Cesar se Jurčecu v varni Argentini ni treba bati; pred njim se mi zaradi mojih političnih nazorov ni treba nič zagovarjati. Sedaj je pa tudi mene zapeljalo splošno govorjenje, da bo Jugoslavija po Titovi smrti razpadla. Ravno Titu je pa papeč — na veliko jezo poklicnih protikomunistov — voščil dolgo življenje. Naj bo to voščilo učinkovito ali ne, nikjer, ni rečeno, da bi morala Jugoslavija po Titovi smrti razpasti. Tisti, ki so jo ustanovili in vzdržali toliko let zoper voljo vseh narodov Jugoslavije, jo moreja s istimi sredstvi vzdržati tudi po Titovi smrti; če so vzdrževali Tita, bodo vzdrževali tudi njegovega naslednika, če bo ravno tako priden in ljudstvo bo imelo toliko besede kot doslej. Dolgotrajnost držav, ki — po naših pojmihi — slone na nasilju, precej ovrže tiste naše sentimentalne krilatice, da se oblast na nasilju ne more dolgo vzdržati. Nasilje v SSSR že traja in v brk vsem zarotam neporočno vlada že polnih 55 let — z milijoni mrtvih po vsem sovjetskem ozemlju — in je tako močno, da se je moral pred njim največji nasilnik, Stalin, umakniti iz mavzoleja, kjer je "v miru počival" že osem let in se ve, da tistih letih ni nič hudega storil; ali je tako nasilje dovolj trajno in dovolj močno? Komunistična Jugoslavija že traja 28 let — nobena Jugoslavija ni učakala toliko let — ali je to dovolj, da popravimo naše

sentimentalno mnenje o kratkotrajnosti in krhkosti nasilja, ali pa nič ne vemo, kako je tako nasilje sestavljeno? In da popravimo dokaj površno mnenje, da bi Jugoslavija po Titovi smrti njuno morala razpasti? Nič ni nujno, isto nasilje, ki jo je vzdržalo doslej, jo more vzdržati tudi naprej, saj je že vedno enako sestavljeno. Tudi hrv. ustaštvu nima nobenih takih narodnih načel po našem kopitu, da bi svojih dogmatičnih razlogov moralo vztrajati na podiranju Jugoslavije. Lahko nastopijo razmere, da se bo s splošnim razkristjanjevanjem zadovoljilo in Jugoslavija bo obstala, v bistvu enaka kot danes. Tudi apetitom SSSR po zapeljivih jadranskih pristaniščih se more ugoditi, ne da bi morala Jugoslavija razpasti. Ali bo eno ali bo drugo ali bo tretje — veliki se bodo pomenili med seboj, kaj bo, Anglija, USA, SSSR, Izrael, Kitajska, in nas ne bodo nič vprašali, kakor nas doslej niso; kar bodo sklenili, bomo morali sprejeti kot demokratično, če ne... Taka razmišljanja nam nazoru povedo, koliko je važna ta toliko slavljenja, tako samozavestna, tako nasilna ali tudi tako naduta protikomunistična skupnost. Prav nič ni važna, nihče se za nas ne mení. Vsi skupaj smo na mrtvem tiru in časopise beremo, to je vse; sicer pa prav nič ne vemo, kakšne kupčije se delajo z nami. Nihče nas nič ne vpraša, nihče nam nič ne pove, na mrtvem tiru časopise beremo in od daleč zavidamo protikomunistični diktatorja generalisima Franka, kako enostavno je prekinil dipl. stike z nacionalno Kitajsko in njenega diktatorja, protikomunističnega Čang-Kajšeka, enostavno pustil na cedilu in navezal dipl. stike s komunistom Maotsetungom, diktatorjem rdeče Kitajske. V takih časih je kaj tvegano zaklinjati se, da vodo še navzdol teko.

Lojze ILIJA